

ROMA OHO DZAIRA PEPA

Pauro Sauro Qeeteta
Senikhirea, Girisi
Tii 58
Dzuta Abi ma Raaba Abi
Roma, Itaria Haba

PAUROI NAANE QUBA QEETETA

¹ Dzairamane Dzoobe:

Anai Pauro. Oi Dzesu Kiristui anake Ohongaho sinabidza quba qaheburoqi nikeho qaru abi naatare hiiremi oho sutasutata oorai. ² Sinabidza eraho naruke Ohongai agobanipamuke hiiremi noho too abi oke qaheuba geeta qeeteta.

³ Oi naru ape bahe noomaeho khata gottagottai

⁴ Tabitiho ttarita biranate baateqi Qaheuba Sumasaho beedzaeta paha eehaha naatemi abi noke hee, Ohongaho khantanipamu ooniqi hiibarotaho naru. Oonita oi gama meenoma naatemi Dzesu Kiristui napaho Soopara mina naate oorai.

⁵ Qate noi baruna heenata qaru abi qesa ma nanake dzoobiremi nagapa maina painaho abi nike pobi hiiremi nike gamaqa susupu dzapa pobi nohoke nookaqi qusubaitare. ⁶ Oi Dzesu Kiristui paha nikeho kira hiiremi nike oho ttaiqani.

⁷ Oonita Romaho neta apeneho dzake Ohongai eetemi noho pobi naate oorai, Ohonga mai ma Dzesu Kiristui nikeho dzoobe hiireqi hasu moote.

*PAUROI ROMA ABI MOORARE QUPAD-
ZOMATA*

⁸ Maqa, guhu ma nagapa samane nookami nooka hisi eeta nikehoi dzapa pobinoma naatemi ana oho quba Ohongake dzoobe hiirorai noo bosabosa oke ana nike pobi hiire. ⁹ Oi anai sama ma gisima Khata nohoho sinabidza baura eeteqi qupi ma sau samane nikeho quba pupu hiirorai oke Ohongai nookami oorai.

¹⁰ Oi ana pupu hiireqi hee, Ohonga nii ohonga naate bodza ma tete apeke biiraitemi ana Roma abiho torota biranataqu oi poiqani mae? Oho isakita ana pupu hiirorai. ¹¹ Anai nike sinabidza bagenoma teeke banaitemi nikeho tete pobirataquho dza minake eetorai. ¹² Oke eetemi oi nikeho ai tataumake hoobidzakoi ma oi paha nahoke too teetaridzoni.

¹³ Dzairamane nookare. Bodza ma sau samaneke anai nikeho torota biranatare hiireqi bitta eete qaari. Oi ana nagapa abi qesaqesaho neta baura eetemi mee eetoraiho isakita nikeho torota meenoma naatare hiirorai. ¹⁴ Oi Giriki abi mae Raaba abi, nokanoka abi mae ruume abi anai gama nikeho torota baura eetaama naataquko kahosanoma naatakoi. ¹⁵ Oho qubake naho beedzae ooraiho isakita ana Roma nagapana oorai nikeke sinabidza pobi hiibareiqi qupadzomorai.

SINABIDZA OI BEEDZAENOMANI

¹⁶ Mooro! Kiristuho sinabidza oi Ohongaho beedzae oonita oho midzai anata baamunipamu! Apenei nooka hisi eetorai ao sinabidza nokoke qidzaitorai. Oi meeke Dzuta abi bosanihe paha Giriki abima gamaqa. Oi sinabidzai hee, ¹⁷ Abi ai tataumaqata oho pobinoma naatakoiqi qeetemi

ooraita abi nooka hisi eete qaami Ohongaho pobi ooqata suu ma heenoma naatemi nookorai. Oiqi hiirorai.

ABI SAMANEI OHONGAKE TUME BIIREMI OORAI

¹⁸ Oi erake eete oorai. Apenei noo meeke qahito-toqi baura ngiingi ma baabanoma eetorai Ohonga oho goottae minake eetorai. ¹⁹ Oi Ohongai tete qesaqesa nokoho quba paanaitemi noko te oho ruumenidzara, bamu. Noko noho boto popo qesaqesa moorai.

²⁰ Mooqi paha quba qesa dzukudzukuna ooraike qupadzomaridzonihe bamu, noko te noho beedzae ma Ohonga noomaeho isakike qupadzomoraidzarani. Oho qubake nokoke kanabetaquho tete bamu. ²¹ Nokoi Ohonga gesinaho isaki naatetanihe Ohonganipamuke te qupadzomaqi noho subesube hiibara, te noho dzoobe hiibara, bamu. Nokoho qiba burisi eetemi qupa nokohoi kiringa biireta.

²² Nokoi hee, Nania gesina abi ooniqi hiiretanihe paha rasakinipamu naateta. ²³ Nokoi Ohonga qaraqara ma dzapa pobinomake sigire teeteqi oho habarake abi sepeni mae nee, kabirani mae dzotata quba oonoma baatanoma oke qauputorai.

²⁴ Oionita nokoho qupai oho dzaodzae eetemi noko quba peranoma oke ihaqi sama nokome midzahubaitemi oho ipike Ohonga nokoke gaubireta. Oi eraho quba. ²⁵ Nokoi Maikhatake subesube hiire qaararidzonihe noko noho noo obero hiireqi oho habarake motamota nohoke qauputorai.

²⁶⁻²⁷ Oho qubake Ohongai nokoho torota baura qaatemi noko rumuba midzanoma nokome ihaqi abi ma paimane nokoi tete dzongobete qesa qaateqi qupa bageta atapai atapake aimami ungapai ungapake oho qesa aimaqi tete oberanipamu oke biraiteqi oho ipike quba bamenomanipamu sotomuta saridzetai saridzorai.

²⁸ Nokoi Ohonga qupanaitaquo goottaেকে eetemi Ohongai nokoke kuibidzanipamuke eeteta. Oi nokoi qiba ruume nokomeho isakita ipibire qaaqi bamu naatetai bamu naatorai.

²⁹ Nokohota heenoma oorai oi tete obero qanga, peetta ma qeraqera, teeta ma tanga, ibo ma kote, ikoiko ma too pokhi, ³⁰ Ohongaho goottae ma gat-teta, kosikosi ma sama qusuba, qanga eetaamake eetoraidzo.

³¹ Nokoi baruna heena ma dzasake ruume. Mai ma paiho basesa, qupa asuasus, hu dzongodzongo ma quba oonomai nokohota ttunomai oorai. ³² Oonihe nokoi teqaha Ohongaho hu ma koridza ruume naate eetoraidzaranihe, abi tete oonoma aimaqa baataridzoke qupadzomaqi sama nokomeke bagara biire oke eeteqi abike oho teteta dzeima qubake qakiqaki eetorai, idzii!

2

OHONGAI BATABIRORAI OI MEENIPAMU

¹⁻² Qateqa Ohongai abi qanga oonomake maripa eetemi maripa noho oio idzoidzo attinoma meeni-pamu. Oonihe abiqa nii niimae abi oonomake idzoidzoke maripa eetareiqqa sama niimeke mari-paiqi oke eetakoi. Oi teehe quba bahe abi qanga eetorai teena oke paha niimae eetorai.

³ Mae nii qupa niimeta hee, Eo, anai isanate abi maina oonomake maripa eetemi bamu naho naataquihi hiibaqu oke nii isanate hiibakoihe tete qanga teena oke nii aimami Ohongaho maripai bamu nii teetaqu mae? Iaqa! ⁴ Ohonga baruna heena ma qupa kokoranomai niike pokeba samakebata dzeima qaimi nii qupa burisi eetaridzoke ruume naate mae?

⁵ Nookare. Qupa tatanga ma basesa niimeho isakita nii Ohongaho ibo ma dzauba mooto peite qaami paana naatemake noi nii maripaihi ngau-saitakoi. ⁶ Oi abi tete aimoraiho isakita Ohongai ipi moitakoi.

⁷ Oi tete erake eete oorai. Qesai qaraqara tatanga oorai hiireqi baura qidza eete qaama qaama Ohongai nokoke qusubaite dzadza ma koinata mootomi qaarakoi. ⁸ Qate qesai tete nokome iihaihi noo meeke arabireqi oberake qusubaite qaama Ohongaho ibo ma kote nokoke teetakoi.

⁹ Oho qubake Dzuta abi ooni mae raaba abi, apenei tete qangake iihorai nokoi heme ma bameke keke saridzakoi. ¹⁰ Qate apene tete qidzake iihorai nokoi hasu ma keba saridze dzapa pobi koina ma dzadzanoma naate qaarakoi, oi Dzuta abi ooni mae raaba abi oioni.

¹¹ Oi Ohongai teqaha abiho penga quba eetoraidzara, bamu. Hu noo ruumeho dzongodzongo abike dzongodzongo nohoho isakita noke rubengaitakoi. ¹² Ma hu noo rasikitorai nokoke huho isakita maripa eetemi bamu adzahaha naataqu. ¹³ Oi abi tomama hu noo nookami bamu nokoke ingonaitaquhe

apene nooka qusubaitoraike ingonaitaridzonihe ikanomani?

¹⁴ Qate nagapa qesaqesaho abi hu noo oke ruume. Ruumenihe hu noo nookaamake ao qusubaitorai tete oonomai paha hu nooho habara. ¹⁵ Oonita hu nooho tomidzake qupa nokometa qeetemi ooraike noko baura nokometa paanaitorai. Oi nokoho qupa khata ma nakui abi qesaqesa nokomeke gesina naateqi qesake qomaqoma hiirorai, qesake hee, Sasari ooniqi hiirorai oi gesina oonomaho isaki nokoho torota oorai.

¹⁶ Ma naamae ooqaho isakita Dzesu Kiristuho sinabidzata tete paanaitoraita bodza apeta Ohonga noomae abiho tete dzukudzukuna oke gama paanaite soubireqa nokoke maripa eetaqu?

HU NOOI QIDZANIHE TOO PASERENOMANI

¹⁷ Nookao, nii hee, Anai Dzuta abi hu noonomani Ohongai naho husi ma pai naate ooraiqi hiirorai. ¹⁸ Oonita oho banaitai niike bapopotomi nii oho khooba gamaqa qupadzomaqi ¹⁹ qangake bai hiireqi qidzaqake mee hiireqi sama niimeke hee, Oo anaio nese qupiho banaitanita dzadzama qupita tuumorai, oiqi hiidzo?

²⁰ Nii poi hee, Anai ruume abiho tiisa, khame-toho sinasina abi ooniqi hiireqi hu noo mee ma oho gesina aimorai, Meeke? ²¹ Oionita nii qesake tete banaiteqi ikanomake eete sama niimeke oho tete banaitaama naatorai?

Oi nii abike hee, Nii eto guume eetaino ooiqi hiiroraihe niimae guume tee ma teeke eetorai kaqa. Eo nii hee, Nii eto apuata eetainoiqi hiiroraihe niimae eetorai mae?

²² Paha nii neemi oberaho goottaেকে eetorai oi isanate oonihe nii koridza biidzaamake qeemaqa Ohongaho biirike hee, Naga sepeniqi hiibaquko oio guumeho tomidza naatakoi.

²³ Oi hu nooi niiho beedzae naate ooraihe ni-
imae oho tete riitemi Ohongahota midzanomani-
pamu naatorai. Nii oonoma eetoraiho quba raaba
abi qesai ²⁴ Ohongaho pobi nookaqi noke qanga
hiirorai, oho totaqiike gee teeta qeetemi ooraita
qupadzomare.

NOO QUSUBA OIO GEEBAHO ISAKI ONI

²⁵ Oi Dzuta abi nike nookare. Nike hu noo
qusubaitaquko oho sama geebai oho mumure
naatakoi. Oonihe nike hu noo qusubaitaama
naatemi geeba oi seepe naatorai.

²⁶ Qate hu nooke ruumeho abi oho nookaamake
ao oho isaki qusubaiteqi geebaama nokoi paha
geebanomaho isaki naataridzoni. ²⁷ Ma oi keke
bahe nokoi oho geebaamake ooqi baura qidza
eetoraiqi qesa ma nikei hu nooho qetaqeta ma
geebanoma nikeke midzahubaitorai.

²⁸ Oonita abiho sasani mae sama geebake
moohiqa bamu ooqaho quba noke hee, Dzuta abi
subesubenomaniqi hiibaqu. ²⁹ Oonihe Onongaho
geeba oi qupa ma nakuho isaki, oi qetaqeta
paana bahe dzukudzukuna oonita oho abio Isirae
abinipamu (suqobidza abi). Noi te abiho penga
quba eetoraidzaranihe Ohongaho toota hasahasa
saridza qubake eetorai.

3

OONITA DZUTA ABIHO ISAKI SAPARAPARA-NOMANI MAE?

¹ Oonita quba apeho qubake Dzuta abiho sama geebaho hasa hiibaqu? Mae khooba apeho quba Dzuta abiho dzapa nookami poro kiranoma naataqu?

² Oi oho khooba paha gattiqa oorai. Oi Ohongai sinabidza nomeke Dzuta abiho botota mootomi nokoi oho tuhotuho naate baorai, oonita moohimi oi paha poro kiranomaho isaki naatorai. ³ Meeke qesai nookaama naatetanihe kahosa nokohoi tegaha abi ai tataumoraiho teteke siibara.

⁴ Oi baamunipamu! Abi minarai obero noonomanihe Ohonga teenaqaho nooi meenomani. Tabiti oho qesa kahosanomanihe noi eraho totohota hiireqi qeeteta. Hee, Soopara, qupa rike niihoi qesahoke suqobiremi niiho nooi keke meenomanita pobiratakoi.

⁵ Oiqi hiiremi napa moomi abiho qanga paana naatemi Ohongaho qidzai qanga oke pobitairiqi biranatorai. Oonita oho isakita Ohonga napake pobitemi napai oho bai hiibaqu mae? Oi bamu.

⁶ Oho bai hiiremi ikanomake eeteqi nagapa maina painaho abike Ohongai batabiremi isanataqu.

⁷ Mooro. Anai noo teeke oberama hiiremi Ohonga anake ingonaitemi noho dzapa pobi haba gegebetemi noi oho quba kahosa nahoho isakita anake ngausa eetaqu oi bamu. ⁸ (Oonihe totoho nahoke qesai ikake eeteqi ngiingirobe eeteqi hee, Pauroi erake hiirorai, Nike biidza qangake dza-abare. Dzaaromake mee qidza ota biranatakoi.

Idze! Ana noo oonomake te hiiroraidzaranita nokoho obero ota paana naatako.)

ABI RIKE MA POBI TEEI TE OORAI DZARA

⁹ Qate raaba abi napa hiirorai nokoi qangani napai qidzani mae? Mhm. Oho tete bamu. Hiidzo, Dzuta abi ma raaba abi napai gama kahosanomani.

¹⁰ Oi erake qeetemi oorai: Abi rikerikenoma te ooraidzara ma abi qupa dzohidzohinoma bamunipamu! Teei Ohongaho qiri eetaqu oi paha goono. ¹¹ Abi gamaqa noke tume biireqi gauho isaki naatorai.

¹² Teei kokora eetaqu oi te ooraidzara. Bamu dzanadzana! ¹³ Nokoi ikobetake eeteqi too saqobami eehe, oi nesetuho pobi naatemi eteete nokohoi buribaro eete dzohamaho isaki naatorai. Too nokohoi togo ma baruho isaki.

¹⁴ Qate oko nokohoi teeta ma taanga quba torouma tuumorai. ¹⁵⁻¹⁶ Tuumami ehequ nokohota tti ma khanghi ma idze ma mare biranatorai. ¹⁷ Oi hasuho teteke noko ruumenihe ¹⁸ Ohongaho penga quba ququimaamani.

¹⁹ Oho isakita qeeteta oi hu nooho nenai oho abike qupanomaitemi napa gesina. Oke eetemi ttoka ma haba minaraho abi ota keke dzuubaqi noo ipi apeke Ohongaho pengata hiibaqu? ²⁰ Bamu. Oke moomi abi totaqa ma totaqa teei hu nooho baura eeteqi bamu oho teteta pobirataqu. Oi teehe quba bahe hu nooke moo nookahimi kahosa oqata paana naatorai!

OONIHE KIRISTUHO NETA ABI TEEI RIKE MA POBI SARIDZAKOI

²¹ Qateqa poiqa moohimi Ohongai abi pobitaqu oi hu noota bahe tete mainata paana naatorai. Oonihe too abi ma hu noo oi teqaha oho ruume naate qaarara. Baamu, nokoi oho pobi hiire qaata. ²² Qate pobipobi Ohongahoke ikanomake eete saridzaqu? Oi abi apenei Dzesu Kiristu ai tataumorai napai oke saridzorai. Oi ape ma ape Ohongake saridzaqu oho tete samane bamuhe teena oioni.

²³ Oi abi minarai kahosanomai keke Ohongaho pobiho isakiamanihe ²⁴ Dzesu Kiristui baruna heenata abiho ttuma naatemi abi ooqata Ohongaho pobipobi saridzorai.

²⁵ Oi Ohongai Dzesuke asatemi noho dzuui abiho hasa ma pona naatemi nokoho kahosa agoba baaoraike qagaumami abi nooka tani naatemi Ohongaho pobi ooqata meenoma naatorai. ²⁶ Kahosa agobahoke Ohongai teqaha ruume naataranihe beebe qariti poiqa pobipobi nomeke paanaitorai. Paanaitemi moohimi Ohonga pobipobinomai abi Dzesu ai tataumorai napaqake pobipobinomaitorai.

²⁷ Oonita sama qusuba bauraho tete siiremi oorai. Apei oke siireta? Oi hu noo bahe ai tataumai oke siiremi oorai. ²⁸ Oi nanai qupadzomami Ohongai hu noo baura eetaamaho abike pobipobinomaitorai.

²⁹ Mae nike qupadzomami Ohongai raaba abiho pobi naataama naateqi Dzuta abiho pobi keke naatorai? Baamu, noi noko ma napaho ttaiqani. ³⁰ Raaba abi mae Dzuta abi nooka hiisi eetaqu eetemi Ohongai ttari temuho nena ma ttari

temuho nena iso keke rikerikenomaitakoi oi noi oho isaki oni.

³¹ Oonita nanai noo totoho oonomata hiireqi hu nooke qirutomorai mae? Oi baamu. Hiidzo, hu nooho baura maina, oi abiho kahosake paanaite qomaqoma hiiroraiho isaki oonita nanai oke te bai hiibaranihe oke hee, Oho bauranomaniqi hiirorai. Oioni.

4

ABARAHAMUI RIKE MA POBINOMANIQI HI-IRETAHO KHOOBA

¹ Qate Abarahamui Dzuta abi napaho eebobo nohoke napai ikaqi hiibaqu? ² Baura nohoho quba noke hee, Abi pobipobi ooniqi hiiremi noi oho quba sama qusubaitemi abi qesahota bamu otera naataquhe, noi Ohongaho pengata baura nomeho quba sama qusubaitemi bamu isanataqu.

³ Oi Sinabidzai hee, Abarahamui Ohonga ai tataumami ai tatauma nohoke Ohongai moohimi pobipobiho isaki naateta.

⁴ Oi erake eete oorai. Ttokata teei baura teke eetemi oho ipi ma ari noke moitaridzoni.

⁵ Qate teei bauraho isakiana naatemi noke ipi ma habara moitaquho tete bamu. Oonihe abi mina teei ohonga naateqi abi habana teeke rikerikenomaitaquho tete oorai. Oi abi habana noi abi minake ai tataumami ai tatauma nohoi abi minahota bagenoma, rike ma pobihho isaki naatakoi.

⁶ Oi abi teei bauraho isakiana naatemi Ohongai noke rikerikenomaitemi bagenoma naataquhoke Tabiti noomae hiireta. ⁷ Noi hee, Apeneho tete

qangake dzamutoqa kahosa nokohoke Ohongai teetaqu abi nokoho isaki bagenomani. ⁸ Oi Ohongai abi teehe kahosa dzamutoqa ruume naataqu abi oho isakio bagenomani. Oi qi Tabiti hiireta.

⁹ Oonihe napai hee, Abarahamuho ai tataumake Ohonga moohimi rikerikeho isaki naate-tanita oke napa qupadzomami isaki bagenoma oi paha raaba abiho naate oorai mae Dzuta abiho kekeni? ¹⁰ Bamu, oi raaba abi ma minaraho pobi. Totoho oi bodza apeta biranateta? Abarahamui raaba abiho isakita ooqi sama geebanoma naataumake oomi oho noo totoho qidza biranateta.

¹¹ Oonita khooba apeho quba sama geeba oi noho irita biranateta bahe Abarahamui ai tataumaqi aoke Ohongaho rikerike saridze ootaho quba geeba oi biranateta. Oke eetemi raaba abi ape ma ape ipita Ohongake ai tataumaqi noho rikerike saridzarota Abarahamu noi napaho mai ma qaamodzamodza naateta. ¹² Ma paha oke eeteqi noi geebanomaho tota qita qooroqi raaba abi ma Dzuta abi apene ma apene noho ehequ ihaqi ai tataumarota noi nokoho mai ma basoqabaqoba naatetanita qupadzomare.

OHONGAHO NARU OI MINARAHO POBI

¹³ Oonita moomi Abarahamui ttoka abi minarake mai eetarotaho naru Ohongai hiiremi oota. Oonihe Abarahamu mae biidza ma suuna noho nokoi naruho mee oke tegaha hu nooho teteta saridzara. Noi ai tataumaqi oho pobipobi aimaqi tete ooqata keke naruho mee saridzeta. ¹⁴ Nooka. Hu nooho teteta abi naru oho mee saridzaquho isaki oorapuko ai tataumanomai oho dzore naatarota.

15 Oonihe baamu, hu nooi too paserenomani. Qate hu nooho teteta qeemaama naatemi kahosaho noo totoho teqaha ota biranatoraidzara.

16 Oonita ai tataumaḥo teteta baruna heenai oho mee qidza moitorai. Oke eetemi eema ma khatai Abarahamuho ehequ iso keke ihaqi ai tataumata naru oho mee saridzakoi, oi raaba abi ooni mae hu nooho repa nena. 17 Oi erake qeetemi oorai: Anai Abarahamu niike uhutomi nii nagapa noo maina painaho eebobo naatakoi. Oiqi Ohongai hiiremi Abarahamu nookami quba naane ma naane bamu naatemi oke mee hiibaquho isaki, ma abi baatetake tukutaquho isaki, oi Ohongaho torota ooraiqi hiireta.

18 Oke hiireqi noi teqaha peperatara, baamu. Noho torota noo biranateta oi hee, Eema ma khata niihoi gairai biranatakoi. Oke hiiremi noi nagapa maina painaho eebobo naatare hiireqi nooka hisi eeteta. 19 Oonita ata nohoi khata dzoomaquho bodza ao riite oomi sama noomaeho beedzae oho gesa bamu naateta oi noho tii ao 100 oi oota.

20 Oonihe noi teqaha oho qupa muunara bamu. Noo qidza noke moiteta oke keke qupadzomaqi noi te naru oke gaubidzaranihe ai tataumata beedzae aimaqi Ohongaho hasa hiire qaata.

21 Noi hee, Ohongai naru hiiretanita noi oho mee paanaitakoi.

22 Oke hiiremi Ohongai noke hee, Abi pobipobiho isaki ooniqi hiireta. 23 Oonihe hiireta noi teqaha oke Abarahamuqaho quba hiibaranihe noi 24 Dzesuke baata neta tukutomi noi napaho Soopara mina naate ooraimi apenema napa

nooka hisi eetorai Ohongai Abarhamu ma napa gamaqa pobipobiho isakiniqi hiiremi oorai.

²⁵ Oi napaho kahosake teeta qubake Ohongai Dzesuke baatata moototanita noi paha noke tukutomi napai oho quba noho rikerike saridzemi oorai, dzoobe.

5

NAPAI OHONGAHO RIKE MA POBITA QAK-IQAKI NAATORARE

¹ Oonita napai nooka hisi eetemi Ohonga napake pobipobi ooniqi hiiremi ooraita Ohonga ma napaho takurata ibo ao bamu naatemi napai Kiristuho neta oho hasu saridze qaarare. ² Napai noho kurata Ohongaho baruna heena saridzeqi dzapa pobi ma dzadza nohoke qupadzomaqa qak-iqaki naate qaarare.

³ Qate oi keke bahe napa qangahasi saridzeqa paha oho quba qaki naatare. Oi teehe bahe qangahasi oke napa suqobiremi napaho battigara biranatakoi. ⁴ Biranatemu oho mee paha biranataridzoho roiroi eete qaarare.

⁵ Ma oho roiroi teqaha meeamani dzara. Oi Ohongai Sumasa nome napake moitemu Sumasai hiiremi Ohongai dzasa eetoraiho pomake napa gesina naate soubidzare. ⁶ Oi napai gama Ohonga ruume naateqi ngiingiho isakita qaami Kiristu napake ingonaitare baateta.

⁷ Moorare, qidzoke abi teei temu nomeho habara baataqu, mae teei paha abi qidza bagenoma teehe quba baataqu kaqa. ⁸ Oonihe napai gama ritarita abi keke qaami Ohongai

dzasaho tete mee nome napake banaitoreiqi Kiristui napaho habara naate baateta.

⁹ Qate napai noho rikerike saridza qubake baateta oi keke bahe ibo tee ma teei biranatem i ota noi napake takoma qaarakoi. ¹⁰ Oi napai Ohonga ibo eete qaami khata teena nohoi napake Ohongama teenaitareiqi baateta.

Oi Khooba apeho quba bahe, qaraqara usaqe nomema napake teenaiteqa takoma qaarareiqi oke noi eeteta. ¹¹ Ma paha Dzesu Soopara napahoi napake Ohongama teenaiteta oke napa qupadzomaqi qasanidza eetorakoi.

AATAMUI BAATAHO KHOOBANI QATE KIRISTUI QARAQARAHONI

¹² Oonita qupadzomare. Abi bosabosai sohoruqi kahosa saridzeqi baateta. Oonihe kahosa oi paha abi minaraho isaki naatemi oho ipike baatai minarake suqobirorai. ¹³ Oi hu nooi biranataamake oomi kahosai ao biranateta oi abiho qupai ao nokomaeke teeteta.

¹⁴ Oonihe hu nooho amata kahosa oke teqaha ttarita hiire qaararanihe Aatamu ma Moseho takurata baatai te ipi uhubara. Oi tatanga naateta. Aatamu eetetaho isakita qesai kahosa saridzeta, qesai mainake eeteqi kahosa saridzemi baatai nokoke gama suqobireta. Oonita Aatamui abi minarake kahosanomaitetanihe ipita Kiristui minarake eehahanomaitarotaho qaamodzamodzake Autumui eeteta.

¹⁵ Oonihe kahosa oi tete mainani qate qaraqaraho qonoqonoi paha maina. Oi abi bosabosa noi kahosaho tete biraitemi abi minarai oho ipike baateta. Qate Ohongaho baruna

heena biranatemi abi temu Dzesu Kiristu noi ipiamake abi samaneke rikerike qonotomi oi paha minaraho quba meupunomanipamu naateta. ¹⁶ Hiibi Aatamui kahosa biraiteqi abike baataho pobiniqi hiireta qate Kiristui moomi abi samanei kahosa hubanomanihe noi napake rikerike qonotota.

¹⁷ Erake eete oorai. Aatamui kahosa biraiteqi baatake upubiremi baata oi abi qiba baisanoma naate qaata. Qate temu, Dzesu Kiristui baruna heenata rikerike nome abi qonotomi napa oho meupu saridzemi qaraqarai napaho abi qiba naate qaarakoi.

¹⁸ Oonita paha hiire, teei kahosa biraitemi abi minarai ota rubenga saridzori. Qate temui baura qidza teeke eetemi abi paha samaneni-pamu qaraqaraho rikerike saridzeqi qaarakoi. ¹⁹ Oi abi temu Aatamui noo nookaama naatetaho qubake abi gama susupu kahosanoma naateta. Oonihe abi temu Kiristui noo qusuba baura eetemi oho quba abi paha samane oho rikerike saridze qaarakoi.

²⁰ Oonita khooba apeho qubake hu nooi biranateta? Oi abi ota kahosa nokome mooqake hee, attinomanipamu ooniqi hiibarota ma poiqake hiibaridzoni. Kahosa oio bamenomanihe, ²¹ Ohongaho baruna heenai paha isaki oke suqobirorai. Oi kahosai abi qiba baisanomaho teteta abike baatata mooto qaabi, qate Dzesu Kiristu Soopara napahoi abike rikerikenomaitemi poiqa baruna heenai oho abi qiba naate abi napake qaraqara tatangata mooto qaarakoi.

6

KIRISTUMA BAATEQI NAPAI BAATAHO PO-BIAMA NAATETA

¹ Napa nookami baruna heenai kahosake suqobire qaarakoiqi hiiremi napai isanate kahosaho teteta atima qaaraqu mae? ² Idze, baamunipamu! Napai kahosaho teteta baata saridzeta oonita ikaqi hiireqi ota paha qeemaqu?

³ Apene ma napa sobasoba saridze oorai napai Dzesu Kiristuma ttaiqa naatetaho sobasoba aoke saridzeta. Mae oho teteke nike ruume? ⁴ Baamu, napai sobasoba saridzeta oi teehe bahe baatai Dzesu Kiristuma napake qurabiretaho qaseqase. Oi napake qurabiretahe Dzesu Kiristui mai nomeho dzapa pobita qoridzetaho isakita napai oho qesa qoridze noma oora ma qaara usaqe qidza saridzorai.

KIRISTUMA QORIDZEQI NAPAI QARAQARAHO POBI NAATETA

⁵ Oi napai baata nohoho tomidza naatetaho isakita napa paha qoridzeta nohoho tomidza naate qaarakoi.

⁶ Tete erake qupadzomare. Napai sama agoba napameho nookami meeke kahosaho isaki qaatanihe, isaki oi hapahapata bamu naateta. Bamu naatemi napai kahosaho dzore naate rikerikeho pobi naatetanita napai kahosake paha eehahaitaquho tete baamu. ⁷ Oi teei baateqi noi kahosaho dzore naatorai.

⁸ Oonita Kiristuma napa baatetai noma paha eehaha naatoraiqi qupadzomare. ⁹ Oi Kiristui baata

neta qoridzetanita bamu paha baataqu. Baatai poiqa noke bitta mina eetoraita qupadzomare.

¹⁰ Noi qupi teenake baateta oi noi abiho kahosa quba baateta. Oonihe noi baatake kuimaqi Ohongake qupadzomaqi qaraqaraqata qaarakoi.

¹¹ Oonita nikema napai oho qesa kahosaho pobi naate qaaqi baatata oho isakiamana naate qaateqi poiqa Dzesu Kiristuho ehequke ihaqi Ohongaqake qupanaite qaraqara qaarakoi.

¹² Oho qubake kahosai paha abi qiba baisanoma oho isakita tototo hiiremi nike paha oho qaru eetareiqi eto qupadzomaino. ¹³ Oi baamunipamu. Boto ma sama nikeme pasena ma kahosaho koo ma tanga quba etoqa mootainohe, abi baataho neta qoridze Ohongaho baura qidza eetorare hiireqi boto ma sama nikeme oho koo ma tanga naatareiqi mootare.

¹⁴ Oi qesa ma napai hu nooho repata qaariti poiqa baruna heenaho asita oorai. Oonita nookare, kahosai eto paha nikeho abi qiba baisanoma naatano.

KOO MA TAANGA SASARI NAATEQI NAPAI BAURA QIDZA EETORARE

¹⁵ Oho tete ika neta tuumorai? Napai kahosaho pobiama naate baruna heenaho pobi naatetanita oho qubake paha kahosa saridzaqu mae? Idze, oho tete goono. ¹⁶ Teei quba teehe noo qusubaitaqi oho sutasutata oorakoi. Oi nike kahosa qusubaitaqi baata saridzaquni mae tete qidza qusubaitaqa oho totaqa nike rume naate mae? Oi baamu, Ohonga dzoobe!

¹⁷ Meeke nike kahosaho qarū eete qaatanihe, isaki apeta nikeho quba sinabidza noo biranateta oke nike nookaqi qupa soranga eetaranihe oke qusubaiteta. ¹⁸ Qusubaitemi Ohongai kahosa nikehoho ekake saqoroqi nikeke baura qidzaho ekama suutomi oorai.

¹⁹ Nookare. Qesama nike ai tataumata kotanga naataamake ooraiho qubake ana noorake abiho pomata mooto hiibakoi. Oi nike boto ma sama nikeme ngiingi ma baabaho koo ma taanga quba mootoqi baura peranomata qaataniho poiqa oho habarake sama nikemeke sinabidza rikerikenomaho qarū eetareiqi mootomi oora ma qaara sasari naatare.

²⁰ Oi nike pasenaho qarū eeteqi rikerikeho dzore naate qaata. ²¹ Qate oho mee ikanomake saridze qaata? Oho meeio baataho pobi oonita nike oho midzake poiqa eetorai.

²² Qaateqa Ohongai pasenaho angita nike saqoroqi eka qidzama nike suutomi nike oora ma qaara sasariho mee saridze ooraiqi qaraqara tatangata qaarakoi. ²³ Tete erake eete oorai, Kahosaho ipi ma ari oio baata. Qate Dzesu Kiristu Soopara napahoi baura mina eetemi oho ipike Ohongai napake qaraqara tatanga moitorai.

7

KIRISTU BAATE HU NOOHO NGIBIRA UHUTOMI NAPA SAQOSAQO ONI

¹ Qesama nike hu nooi tete hiiroraike ru-umeni kaqa qate qesai gesina. Oi teei eehahake qaaraquta noi hu nooho pesuta oomi kosibetorai.

Qate noi baatemi hu nooi te noho noo ipibiro-raidzara.

² Paha atapa teei apu naatemi noi eehahake qaaraquta hu nooi atapa oke qaanatemi atapa noi mainake naataquho tete bamu. Oonihe apui baatemi hu nooi atapa oke qaanataamani. ³ Apu nohoi eehahake oomi noi mainake naataquko noke hee atapa sama sesenomaniqi hiibakoi. Oonihe apu nohoi baatemi noi mainake naatare hiibaquko hu noo bamu noke qaanataqu.

⁴ Oonihe ana hiire oi eraho qahura. Nike hu nooho pobi naate qaata oi nike apu naate qaataho tomidza qaata. Oonihe aoke hu noo baate bamu naateta. Ikanomake eete baateta bahe Dzesui baateta bodzata oi baateta. Oi nike hu nooho sutasutata oomi oho ttangai nikeho irita qaatanihe hu nooho isaki ao bamu naatemi niki Kiristu qoridze eehaha naate ooraike naataridzoni. Nike noke naateqake Ohongaho quba mee qidza dzoomakoi.

⁵ Mooro, napai sama agobaho isakita oomi kahosaho dza oi napaho husi ma paita baura eesumi hu nooi hoobireqi mee dzooma qaata oho dzapaio baatani. ⁶ Oi hu nooi napake ngibira tatangama suuto qaatahe oho isaki ao baatemi napai sumasa usaqema Ohongaho baura eete qaarakoi.

KAHOSA OIO ABI QANGA BAISANOMA

⁷ Oonihe napai oke qupadzomaqi hee, Oo, hu noo oi kahosa ooniqi hiibaquni mae? Oi bamuhe, hu nooi biranataama naatapuko anai kahosata qeemareiqi bamu qupadzomarota. Oi hu nooi hee, Nii eto peetta eetaino. Hiibaama naatapuko naho qupai bamu oho maka saridzarota. ⁸ Oonihe

hu nooi oho isakita ana dzeimami kahosa oi ao anata rumuba minaraho dzebidzebi tatanga naateta.

Oonita moohimi hu nooi abi ohoke qupanomaitaama naatemi kahosa oi bamu eehaha naataqu. ⁹ Oi anai hu noo mooraamake qaataho bodzata gattiqa isanate qaata. Oonihe hu nooi paana naatemi kahosai anata meenoma naatemi idze, anai ao baatake qase dzoomata.

¹⁰ Oi hu nooi qaraqaraho mumure naatare hiire biranatetanihe oi anata baataho qaamod-zamodza naateta. ¹¹ Oi paha kahosai anake iko-beteqi hee, Hu nooi niiho dzairaniqi hiireqi ana ota dzeimaqi oho koo ma taangama anake teetemi ana baateta.

¹² Oonita hiibi hu nooi nome qanga bamu, oho koridzakoridzai rike ma pobi. ¹³ Oonihe oke moohimi quba qidzai anake teetemi baateta mae? Oi bamuhe kahosai anake tete qangata dzeimami hu nooi anake tete qidza banaitarotahe kahosa oke botokoko eetemi kahosai hu noo oke aimaqi ooma anake teeteta. Oonita ana poiqa kahosaho teteke moohimi kahosa oi ikoiko abi qangani-pamu!

KIRISTUI KEKE ABIKE INGONAITEMI POBI-RATAKOI

¹⁴ Oke napa gama moorai. Hu nooi qusuho qogonihe kahosai anake ikobetemi anai baataho ttuma naateta. ¹⁵ Oi ana quba qanga teeke eetare gottae eeteqi ikaqi hiireqi paha teena oke eete qaata? Eo, quba qidza teeke eetare hiireqi ikanomake eete oonoma eetaama naate qaata?

¹⁶ Qangaho gootta eeteqi teena oke eete qaataho khooba erani: oke eesuqi ana moomi hu nooi obero bahe meenipamuke qomaqoma hiireta. ¹⁷ Oionita baura qanga eete qaata oi ana bahe kahosa noomae naho husi ma paita tatanga naateqi anahota oho baura eete qaata oioni. ¹⁸ Quba qidza eetaquho dza oi naho torota qaatahe, oke ana qusubaitarotaho isakiamana naate qaata.

Oonita moomi husi ma pai nahota baura qidza eetaquho tete teqaha qaarara bamu. ¹⁹ Qidzake eetare hiiqi qangake eete. ²⁰ Oonihe qangaho gootta eesuqi oke eete qaataho khobai ana bahe kahosa naho husi ma paita qaata oio anake suqobire qaata.

²¹ Oho quba moohimi anai baura qidza teeke eetarotaho dzebidzebi ootahe oho sirasira paha oota. ²²⁻²³ Qupa khatai Ohongaho hu ma koridza qusubaitaquho dzebidzebi ootanihe ana moomi kahosai naho husi ma paita qaata oi naho qibana dza qaata oke suqobire qaata.

²⁴ Ae, anai idze ma mareho maikhata qaata oonita naho isaki baatanoma oke apei ingonaitemi qidzanatarota? ²⁵ Ohonga dzooobe, napaho Soopara Dzesu Kiristui ao anama napake ingonaitemi oorai. Oonita ana eete qaata oi qibaho dzama anai Ohongaho qaru abi naatare hiire qaatanihe, boto ma samama kahosaho dzebidzibike qusubaite qaata, tete oke eete qaatanihe napai poiqa Kiristuhota atimorai, ma oho quba tete qidza saridzorai, uububuu!

8

KIRISTUI AOKE NAPA INGONAITEQI SUMASA MOITEMI OORAI

¹ Oonita hiidzo, poiqa apene ma napa Dzesu Kiristuhota atimorai napai batabidza oho pobiana naateta. ² Oi teehe quba bahe Dzesu Kiristui napaho quba qaraqaraho tete biraitemi tete oi napa agobake kahosa saridzeqi baate qaataho pomake ao tete siiremi oorai.

³ Oi abiho pepepe oomi, hu nooi beedzae apema abike baura qidzaho tatanga moitemi qusubaitarota? Baamuta Ohongai kahosa teetare hiireqi khata teena nomeke dzoobiremi noi abi kahosanomaho ttarita qooroqi kahosaho tete rubengaiteta. ⁴ Rubengaitemi apene ma napa Sumasama oora ma qaara qidza eetorai napai hu nooi tototo hiire qaataho isakita ao peiteqi ttokaho tete potti biirorai.

⁵ Oi qesaho qupai samaho nenanita Sumasake qusubaitorai. Qate qesa ma napaho qupai Sumasaho nenanita Sumasake qusubaitorai.

⁶ Samaho dzebidzebiho ipi ma kokoio baata. Qate Sumasaho dzebidzebiho ipi oi keba ma dzapa, ma qaraqara tatanga. ⁷ Erake eete oorai. Samaho dzebidzebi oi Ohongaho ibo eete noke qusubaitaama naatorai oi teehe bahe oho bitta minake eetorai. ⁸ Oho qubake samaho nena nokoi Ohongaho noo qusubaitaquho isaki bamu.

⁹ Oonihe Sumasai nikeho bisata oora ma qaara eetemi nikei teqaha samaho nenanidzara nike Sumasahoni. Eo nikehota Kiristuhu Sumasai abi teehe torota oora ma qaara eetaama naataquko abi oi te noho pobi oonidzara.

¹⁰ Qate Kiristui nikeho irina baura eetoraiho quba totaŋike moomi nike samaho dza qusub-aite qaatai baatata ipi uhubatanihe, paha totaŋi moomi Sumasai nikeke rikerikenomaitemi nike qaraqarata ipibirorai. ¹¹ Oonita Ohongaho Sumasai Dzesuke baata neta tukutotai nikeho irita baura eetemi nike oho baura moorai. Oore, Ohongai Dzesu Kiristuke tukutota noi hiiremi Sumasa nohoi nike tiibetemi sama ma gisi nikehoi gamaqa eehahaho sama naatorakoi.

¹² Oioni Dzairamane, poiqa napai ttokaho qubata ipibidzaquho qagai oorai. ¹³ Samaho dzake qusubaihiqako baatakoi. Qate Sumasaho beedzaema samaho dzake kebaite qaaqa qaraqaraho pobita qaarakoi.

SUMASANOMAI AO OHONGAHO DZUBINA NAASUBI

¹⁴ Oi Apeneke Ohongaho Sumasai dzeimami ota tuumorai napaio Ohongaho khameto. ¹⁵ Oonita nike paha burisi eete hu nooho angita qeemaqa oho tuhotuho naate oho attioboubo eetaquho tete bamunipamu. Aoke Ohongai dzapa nome napaho irita qeetemi ooraiho qubake napai noke hee, O qeseba mai naname (papa) oke hiirorai oi teho bahe napai qakiqaki oho ttaiqani.

¹⁶ Oi paha Sumasa noomae napake qupanomaiteqi hee, Nike Ohongaho khameto ooniqi hiirorai. ¹⁷ Oonita khameto naateqi paha Ohongaho quba bauraho ttaiqa naate oorai paha Dzesu Kiristuho quba ttaiqani. Oonihe Kiristu ma napai oho qesa teeta ma tangaho ttaiqa naatemake oho ipike napai oho

qesa Kiristuma gama dzapa pobinoma naate qaarakoita qupadzomare.

¹⁸ Oonihe ipita dzapa pobinoma naate qaaraqo oi bagenoma, minanipamu. Poiqa napa isakiqata bame saridzoraihe napaho dzapa pobi oi oke riitanipamu eetakoi.

OHONGAHO BOTO POPOI GAMA NAPAHO BEEBE EETORAI

¹⁹ Oi keke bahe Ohongaho boto popo minarai gamaqa susupu qanganate soubireqi oho qahiqahita ooraiho quba beebe eeteqi hee, Bodza apeta Ohongaho khametoi dzapa pobinoma naatemi nanaho isaki hiumami paata biranataqu?

²⁰ Oiqi hiiroraho khooba erani. Noho boto popo minarai teqaha sama nome ma nome qahitoraidzaranihe Ohonga noomae qaanatemi beebe eetorai. ²¹ Oi abi qanganatemi Ohongaho motamota oi paha gama sutasutata ooraiqi Ohongaho khameto bodza apeta dzadzaho pobinipamu naataqu oho beebe eete qaamake saqobakoi.

²² Napa gama moomi Ohongaho boto popo minarai teena naate oho idze ma mare hiire beebe eete baaqorai. ²³ Ma paha napamae oho qesa eetorai. Quba qidza napaho irina biranate soubidzaqu Sumasai oho ponapona naatoraihe napa ipita garuba teena naateqa oho qidza gama saridze Ohongaho isakinipamu naataqu oho khekhe ma dzuidzui hiirorai.

²⁴ Ohongai napake ingonaitetanihe, napai oho sohosohoqake saridze ooraiqi suhe nohoho beebe eetorai. Oi suheke napa ao moorapuko, khooba apeho quba paha beebe eetarori? ²⁵ Oonihe

mooraamake napa Ohongake tuhoroqi pekhure teete qaamake oi biranate soubidzakoita mooro!

SUMASAI POIQA NAPAHO DZAIIRA MA HOBI-HOBI

²⁶ Oonita suhe oi biranataamake qaaraquta napaho pepepeke Sumasai qupadzomaqi totaqiike qere biire takomorai. Oi erake eete oorai. ²⁷ Napa teehe quba pupu hiireqa qapoqapo hiire mee ma haba aihimake Sumasai abi napaho qupa gesina naateqi oho totoho pobitemi Ohongai toma tiite nookaqi aoke tete qupadzomakoi.

Oonita moohimi Sumasai oke eeteqi nooka hiisi eetorai napaho pui naate pupu hiirorai. ²⁸ Noi baura oonoma samaneke eetoraimi apeneke Ohonga dzapami noho dzaodzaoke eetorai nokoma napahota tete samane pobiratorai.

²⁹ Moorare, Ohongai agobanipamuke abi gesina naateqi dzapa hiiremi noko ma napai khata nohoho tomidza naataridzoni. Oke eetemi Kiristui napa samaneho nane gottanipamu naatakoi. ³⁰ Oi Ohonga napaho dzapa agoba hiiretaho isakita napaho kira hiirorai. Kira hiireqi rikerikenomaitorai, rikerikenomaiteqi dzadzanomaite qaarakoi, uububuu!

OHONGAHO DZASAI BIRANATEMI NAPAI SUQOBIDZA ABI NAATORAI

³¹ Oionita oke napai ikaqi hiibaqu? Ohongai oho isakita napaho baura eetoraimi teei napake suqobidzaquho tete bamu. ³² Oi Ohongai napake ingonaitare hiireqi qeseba khata teena nome sesero eetetanita suhe qidza napai saridzaquhota Ohongai bamu poma teeke qaataquhe

khata nome qupadzomaqi oke gama napa moite soubidzakoi.

³³ Oonita Ohongai ao napake rikerikeho isaki ooniqi hiiremi ooraiho qubake apei napake qomaqoma hiiremi isanataqu? ³⁴ Dzesu Kiristu noomae napake qomaqoma hiibarotahe baamu, noi napaho quba eeteqi baateta. Baatetanihe Maiho beedzaeta qoridze noho boto pobi naatemi tei napake qomaqoma hiibarotaho abike Kiristui qamuni hiirorai oonita qupadzomare.

³⁵ Qateqa Dzesu Kiristui dzasa quba napaho baura eetoraita apei oke geemaqu. Oi kaipo ma qangarebani, mae uuba ma sakabani mae quba minaraho seebe ma dzore mae teeta ma taangani mae quba apei noho baura oke geemaqu? Baamunipamu!

³⁶ Meeke qetaqeta agoba teeta qesai tti ma sori nokomeke hiireqi hee, Nanai Ohonga niiho quba eetemi bodza samaneke noko nanake teetorai, nanake kabiraho isakita kittikotti eetoraike hiire oi ikaqi hiireqi oho totohota hiirorai? ³⁷ Ae! Quba bamenoma oonomai napaho torota biranatemi oke napai suqobirorai. Oi teehe quba bahe Kiristui napaho dzasa eeteqi tuuhoromi napai quba bamenoma gama suqobire qaarakoi!

³⁸ Oonita quba poupanomani mae baatanoma, abi minani mae noho qarū abi tee, oi poiqaho isakini mae ipina biranataquho isaki, ³⁹ oi hee nenani mae suu nena, mae quba naane ma naane biranataqu ana qupadzomami oi gama napake bitta eetakoi. Ohongai napaho quba dzasa eetemi Dzesu Soopara mina napahoi napaho quba ee-

toraike geemaquho tete baamanipamu, Ohonga dzooobe!

9

PAUROI DZUTA ABI QESAMANE NOMEHO QUBA DZASA EETETA

¹ Oonihe ana bamu nike ikobetaqu, ana noo hiibaqui meenipamu, oke Qaheuba Sumasaho pengata hiire. ²⁻³ Dzairamane Isiraeho nena, anai dzuu koko qesamane name nikeho habara eeteqi Kiristuho dzore naate baruho isaki naatareiqi Ohonga pupu hiibarorihe oho tete bamu. Anata noo oi bamenomanipamu ooraimi gimubata heme eete.

⁴ Moorare, nikeho pobi erani: Sinabidzaho uimane neimane, ma oho naru noo, ma Ohongama qesa hongasidzaquho noo, ma noho oko ma boto tupuho ttaiq̄a, ma hu nooho khooba, ma qaheuba biiriho tuhotuho, ma oho dzapa pobi minanipamu oi gama Isirae abi nikeho pobi naate baaqorai. ⁵ Ma paha ttari ooqata Kiristu biranateta teena noi Ohonga dzakapa oorai qaarakoi. Oi mee.

OHONGAI TTARI NOME GAMA GESINA

⁶ Oonihe nike etoqa hee, Ohongaho noo tatanga agoba oi porei quba sepe naatorai oiqi hiibaino. Bamu. ⁷ Meeke Isiraeho ttarita qesai oho isakiana naatorai. Oi qesai Abarahamuho dzuu qetta kekenihe, sinabidza teei nokoke hee, Isimaere bamuhe Isakai niiho biidza ma suunaniqi hiibakoi oke hiiremi ooraita qesai Isiraenipamuho pobi oonidzara.

⁸ Oi teehe quba bahe, sasanai te Ohongaho khameto oonidzaranihe naru hiiretahoi noho biidza ma suunaniqi hiirorai. ⁹ Naru noo Ohongai Abrahamu moiteta oho totoho erake eete hiirorai, Khata dzoomaquho bodza biranatemake ana baaqa oke mee hiiremi Sarahai nipemaeho khata-nipamu dzoomakoi. Oiqi Ohonga hiireta.

¹⁰ Qate ipita napaho uumi Isakaho atai Isakaho torota tete teena oke saridzeta. ¹¹ Rebeka ma nopoho khameto eserike asi teenata dzoomaamake oomi tete qidzani mae tete qangake khameto nopoi saridzaamake oota. ¹² Ooni Ohongai Rebekake hee, Ipinaio bosabosake ee peeota ao dzootakoiqi hiireta.

Oke noi sauqata hiireqi ao Dzakopoke asatemi Ohongaho teteke napai moomi agoba tatanga naate baaqorai. ¹³ Oi Ohonga paha erake hiireta, Dzakopoho dzake ana eetoraihe Esauho goottae ooniqi ao sauqata hiireta.

¹⁴ Oonita oke napai ikaqi hiibaqu? Oke hee, Ohongai sepeke qesaho dzake eete qesaho goottae eetemi nohota tete rasakinomai ooraiqi napa hiibaquni mae? Oi bamu! ¹⁵ Oonihe nookare. Ohongai Moseke hee, Anai abi teehe dzasa eetareiqa eetakoi ma anai teehe qupa kokora eetareiqa eetakoi.

¹⁶ Oiqi hiireta oonita moomi abi bamu dza nometa mae etaeta nomeqata isaki saridzaquhe Ohongai baruna heena nomeho quba eetemi saridzakoi. ¹⁷ Oi qetaqetata Ohongai Paraoke hee, Anai niiqake uhutota oi teehe bahe beedzae nahoke paanaitemi oi souba sakabami abi mina

ttokana oorai oho pobi nookami attinoma naata qubake ana niike uhutota. Oiqi hiireta.

¹⁸ Oonita mooro. Abi teei oho basesanoma naata qubake Ohongai oonomake hiibareiqā hi-ibakoi ma noi teeho dzasa eetareiqā dzasa eetakoi, oi noomaeho pobi ooni.

QIDZANI MAE QANGA OI OHONGAHO KEKENI

¹⁹ Oho quba teei hee, Napai gama Ohongaho botota ooraita naane qubake Ohongai paha abiho iiga hiirorai? ²⁰ Oiqi abi ruumei hiibaqu kaqa. Abiqa nii! Oho totohota nii Ohongaho noo ipi hiibaqu mae? Maikhatai boto kinisa teeke korabetemi oi burisi eeteqa hee, Naane quba nii anake eraho isakita korabeteo? Ooiqi hiiremi isanataqu mae?

²¹ Oi bamu. Qahura erake qupadzomare. Qapu tesutesu abi noi ttoka akiakihota isaki teeke aimaqi qapu too bau memenoma, neseho isaki korabeteqa paha akiakihota paha isaki teeke aimaqa susu qapu korabetemi ikata obero naataqu? Oi bamu. ²² Oho qesa Ohongai pokeba sama kebata susu qapu, oi Paraoho qahura, oke aimami basesa eete qaami Ohonga beedzae nome noho irita paanaitareiqi oho poti koko qeete banaitemi noi isanate rubengaho pobi naateta, oho qanga baamu.

²³ Qate Ohongai baruna heena nometa abi too bau memenomake neseho pobi quba korabeteqi dzapa pobi minanipamu nomeke qesa banaitareiqi noke baiburomi noi paha nee ma bau ooqaho isaki naatorakoi, oi paha qidza. ²⁴ Oonihe abi oi ape bahe Ohongai abi kira hiirorai oi napa, oi Dzuta abi ma raaba abi napa gamaqa.

***AI TATAUMAI QIDZANATAQUHONI, BASESAI
RUBENGAHO ROPUBA***

²⁵ Oi Ohongai too abi Hoseaho geeta erake hiireta, Abi qeena ma baana qesake anai te hee, Nokoi naho oko ma botoniqi hiire qaarara oonihe nokoke ana poiqa robedza biire qaarakoi, ana nokoke potti biire qaatahe poiqa dzasaho quba aimorakoi. ²⁶ Ma haba qesata oorai nokohoke hee, Oo nokoi naho abi oonidzaraniqi hiire qaata ota paha nokoke hee, Oo, Ohonga qaraqaranomaho khametoniqi hiibakoi (oi raaba abi ma napa).

²⁷ Oonihe Isirae abiho qubake Dzesea noi areare hiireqi eraiqi hiireta, Isirae abi nokoho dzarei igasaho isaki naataridzonihe basesa nokohoho quba nokohota ipi susuqake ingonaitakoi. ²⁸ Ma Ohongai oho isere hoteitaama naatapuko ttokata Dzuta abiho dzapa ao gono naatorota.

²⁹ Oiqi hiiretanihe paha bosata erake hiireta, Ohonga qaa tupuho mai noi napaho quba biidza ma suuna teeqake ingonaitama naatapuko napame Sotomu ma Gomoraho isakima gama teetemi ao bamu naatarotaiqi hiireta. ³⁰ Oi oonita oke napa bamu tee ma teeke hiibaquhe, moohimi raaba abi haba qesaqesa nokoi Ohongaho rikerike qiri eetaama naate qaatahe ao nooka hiisi eeteqi saridzorai, dzoobe.

***DZUTA ABI IKAKE EETEIQI HU NOOKE TUUHORA
RAI?***

³¹ Qate Isirae abi paha rikerikeho qiri eetoraihe hu nooke tuhoroqi ota saridzaama naatorai. ³² Oi teehe quba bahe, noko baura nokomeke qupadzomaqi nooka hiisi eetaama naateqi oho omata dzogetomorai.

³³ Oi qetaqeta eraho isaki naate oorai. Ohongai hee, Anai gamamaniho nagapa qiba (Dzio) ota oma bamenoma mootomi dzogetomaquho isaki naatorai. Oonihe teei oma (oi Kiristu) oke qaupuitaquko bamu rubenga naataqu. Oiqi hiireta.

10

DZUTA ABI QIDZANATAREIQA HU NOOKE QAATARE

¹ O Dzairamane, naho qupai hee, isanate Ohongaho torota pupu baura eete qaamake Ohongai Isirae abi ingonaitaqu mae? ² Oi anai moomi noko tete nokometa Ohongaho dzaodzao tomidza naatoraihe oho nokanoka bamu. ³ Ohongaho neta rikerike saridzaquho teteke noko ruumeni. Nokoi Ohongaho rikerikeke siginaiteqi nokomeke upubidzarei qi oho beedzae eetorai.

⁴ Oonihe mooro. Teei Ohonga nooka tani eeteqi ao noho rikerikeke saridzoraita hu nooi noke paha qaanataquho tete bamu. ⁵ Oi Mose noomae erake qeeteta. Hu nooho neta abi teei rikerikeke saridzare hiibaqu noi hu noo oho bameta oora ma qaara eeteqa qidzoke saridzaqu. Oiqi qeeteta.

QIDZANATAQUHO TETE MAINA BAGENOMA

⁶ Oonihe ai tataumata rikerike saridzaquho tete mainanipamu. Oi hee, Etoqa iiha ma dzoobidza niimeta hee, Kiristu qusunake saridze dzeima baabarei qi ape i peitaqu? ⁷ Oiqi hiibaino, ma eto hee, Apei qura tuputa gaibaqa Kiristuho keba tukutomi qori peitaqu?

⁸ Bamu, oke eto qupadzomaino. Oho tete erake eete oorai. Qidzanataquho noo oi kharata

ooraama. Oi ao niiho qupana oorai ma oi ni-
iho too pubani. Noo ape bahe, nanai nike hiire
paanaisubi sinabidza noo teena. ⁹ Oi Dzesu Kiris-
tuke Ohongai ao baata neta tukutomi noi napaho
Soopara mina naate ooraike nii qupadzomaqa
tooma hiire rerengi eetaquko qidzanatakoi.

¹⁰ Oi abi qupama Ohongaho rikerike saridzare
hiiremi noho tooi oke qaupuitemi qidzanatorai,
tete oioni. ¹¹ Oi noo mee. Qetaqeta agobai
hee, Apene ma apene Ohongahota atimorai nokoi
bamu rubenga naataqu.

¹² Oonihe Dzuta abi mae raaba abi, oho ko-
ridza ooraamani. Soopara mina napahoi nokoke
gama teenaitare qupadzomaqi nokohota apenei
noho pupu hiiroraike oho meupunomaitorakoi.
¹³ Oi teehe quba bahe, Apene Ohongake benataqu
nokoke noi ingonaitakoiqi hiiremi oorai.

¹⁴ Oonihe baura abi erake qupadzomare: qesai
Ohongahoke ai tataumaama naateqi qidzoke
noho torota pupu hiibaqu. Ma noko noho
pobi nookaama naate qaaraquta ikanomake
eete noke ai tataumaqu? Ma paha, teei
sinabidza nokoke pobi hiibaama naatemi qidzoke
qupadzomaqu. ¹⁵ Oi keke bahe, noorake qeetemi
oorai. Abi apenei pobi qidza paanaitareiqi
oho qaruke tuumorai ehequ nokohoke moomi
bagenomani. Oiqi hiiretanihe teei nokoho tete
biraite dzoobidzaama naatemi ikanomake eeteqi
nokoho quba pobi qidza paanaitaqu oonita
qupadzomare.

*IKAQI DZUTA ABI QESAI NOO NOOKAAMA
NAATORAI?*

¹⁶ Oonihe Dzeseai hee, O Soopara name, abi oberaqai nanaho isere nookami meenoma naatorai. Oiqi hiiretanita nookami abi qesai sinabidza qusubaitaama naatorai. ¹⁷ Oonihe abi noo nookaqi Kiristuho noonipamuke nookoraqutoke qesai ai tataumaridzoni.

¹⁸ Oonihe ana qasa noorake hiire. Nokoi oho noo ma pobi bosata te nookarani mae? Bamu, oke nookata. Too abi nokoho noo ma pobi oi tora ma haba ma kusu hoho samaneta gegebeteta.

¹⁹ Oonita raaba abi sinabidza nookaridzoke Isirae abi nike ruume naasubi mae? Moorare, bosata Mosei Ohongaho eeteqi hee, Anai raaba abi ruume ma potutu, dzore ma abeho isaki nokoho torota baura eetemi nokoi ao peota dzootomi nikei bisi naate nokoke bitta ma kaka eeteqa nike-meke paha mai eetaqu kaqa.

²⁰ Oiqi Mose hiiretani qate Dzeseai Ohongaho noo oke ipibire paanaiteqi hiireta, Raaba abi qesai te naho qiri eetareiqi baa oho sinasina aimaranihe nike moomi ikanomake eetemi anai nokoke tete banaitemi ao nokoi anake saridzorai?

²¹ Oiqi raaba abihoke hiiretanihe Isiraehoke Ohonga erake hiireta. Mmhm! Saunaba ma sure-nake anai bai hibahiba ma basesanoma nikeke botore biire baaoraihe, bamu! Oiqi hiireta.

11

DZUTA ABIHO TTARI ESERINIHE QESAI QUPA BURISI EETAQU MAE?

¹ Pauroi qeeteqi hee, Oho quba anai qasa hiire. Ohongai oko ma boto nomeke kuimorai mae? Oi bamu. Ana naamae paha Isirae abi tee oni.

Abarahamui naho eeboboni, Beedzami noi naho uumi. ² Oonita Ohongai agobanipamuke oko ma boto nome gesina naateqi ikanomake eeteqi abi oke paha kuibiidzaqu?

Bamu. Too abi Eria qeetetake nike ruume naate mae? Noi Isirae abi mage nena nokoho isere mootoqi Ohonga pobi hiireta, ³ O Soopara name, nokoi qaheuba haqa qesa niihoke geemaqi too abi niihoke gamaqa teetemi baate bamu naatemi ana naqe naatemi noko paha anake teetareiqi hiirorai. ⁴ Oiqi Eria hiiretanihe Ohongai oho ipike ikaiqi hiireta? Oke noi erake hiireta, Eehe, Too abi gesai Baqariho neemi gisigisike qusubaitaama, nokoho dzare sebeni ttauseni, nokoke ana dzapa name quba ingonaitemi oorai.

⁵ Oiqi hiiretanita poiqa bodzarata oho qesa Ohongai baruna heenata abiho qetta ma kokoke qaheburomi oorai. ⁶ Oi baruna heenahonita qupadzomare. Oi abi teqaha oho baura eeteqi ipi ma koko ota saridzara.

⁷ Oionita oke noo apeke hiibaqu bahe Ohongai Isirae abi asatetahota abi samanei Ohongaho neta isaki saridzareiqi tototo hiire beedzae eetoraihe saridzaama naate basesanoma naatorai. ⁸ Oi sin-abidzata oho ipi erake qeetemi oorai, Ohongai hiiremi khaa qupi nokoke sengibetemi nokoho nese qupi soororai ta toma nokoho susudzatorai. Oiqi qeetetai poiqa meenoma naatorai.

⁹ Ma abi oonomahoke Tabiti hee, Basesa nokoho oi angi ma kakatiho isaki naateqi ttidzata dzu-ubaqi nokoke teetakoi. ¹⁰ Nese nokoho quhira biiremi ibau khabau eetemi ipi suuba besi eete oho hemema noko tuumorare. Oiqi Tabiti hiireta.

DZUTA ABI MA RAABA ABIHO QAHURA

¹¹ Oonihe Isirae abi oho isakita dzogetomorai oho quba taate bamu naataqu mae? Oi bamuhe noko dzogetomami raaba abi totaқи ma totaқи ao qidzanataquho pui teena ota dzuuborai. Dzuubami Isirae abi paidzasuiқи paha noko-mae qeemaqu mae? ¹² Oonita Dzuta abi nokoi dzogetomaқи oho puita abi minarai oho meupu saridzoraiho isaki ooraihe Isirae abi paha noo qusubaitemake ikanoma naataqu bahe oho puita dzuubaqu oi gairanipamu naataridzoni.

¹³ Maqa, Ohonga hiiremi anai raaba abi nikeho qaru eeteқи baura name qaupuite hiibita raaba abi nike poiqa korabete nookare. ¹⁴ Ana Ikanomake eetemi Isirae ho qesamane nahota qesai qupa iiga hiiremi nokoke qidzaitaqu oho baurake ana eetorai.

¹⁵ Oi Ohongai Dzuta abike qerepasa eeteқи raaba abike nakunaitoraihe noi Dzuta abike paha aimami ikanoma naataqu bahe qaraqarai baatake suqobidzaquho isaki naatakoi, uububu! ¹⁶ Erake eete oorai. Ponaponai qidzanataquko minarai qidzanatakoi oi khoobata qidzanataquko gigi ma goha napai gama qidzanatakoi. ¹⁷ Qate Isiraei dzaquba gohanita oho neta Ohongai basesa abi qesake geema biireқи raaba abi raquraqu gohaho isaki nikeke oho tekata suutomi nike oho khooba ma dzusaho ttaiqa naate oorai. ¹⁸ Oonihe nike etoqa sama qusubaiteqi dzaquba goha nokoho ngiingi eetaino. Oho khoobai nikeke aimoraini qate nikei te khoobake aimoraidzaranita sama qusubai baamu.

¹⁹ Nike poi hee, Ohongai nanake nakunaitareiqi dzaquba gohake geema biireta. ²⁰ Oo hiiremi bamu isanataqu. Nokoi ai tataumaama naatemi geemata. Qate noi nikeke teehe quba oho tekanomaitaranihe nike ai tatauma saridzetaho qubanita eto qiba peitainohe ququimare.

²¹ Oi Ohongai goha bosabosa oke ingonaitaama naatetanita bamu sepeke nikeke ingonaitaqu, tete oke qupadzomare. ²² Moorare, Ohongaho hoqere ma tepure esese oorai. Goha qesa taatetai hoqereho pobi naatoraini qate nike noho baruna heenata atima qaaraquko nike tepure noho pobi naatorakoi. Atimaama naatemi hoqere ota taatemi nike rubenga naatano.

²³ Oho qesa nokoi basesaho neta burisi eetaquko nokoke paha oho tekata ipibidzakoi, oi Ohongai paha nokoke tekanomaitaquho isaki oorai. Oi erake eete oorai. ²⁴ Ohongai dzaquba nagapaho goha bosabosa geemaqi goha mainake ota ipibiremi oorai oi nike. Qate noi ipita paha bosabosake ipibiremi dzaqubai isanatanipamuke eetakoi.

DZUTA ABI ROROKO BIIREMI RAABA ABIHO PUI BIRANATETA

²⁵ Oonita raaba abi Dzairamane name naho dza oi hee, Nike eto eraho ruumeke naate qiba peitaino. Isiraeho isaki erake eete oorai. Noko-hota basesa teei biranatemu raaba abi nikei sin-abidza qusubaitomake noko paha oho ttaiqa naateqi Isiraema napa gamaqa qidzanatakoi.

²⁶ Oke qeteqeta teei hee, Gamani nagapa (oi Dzerusaremu) neta ingonaitaquho isaki teei biranateqi Dzakopoho poma hakehake oke gama

ai siginaitemi burisi eetakoi. Hongasidza noo oke bamu sepeke mee hiibaquhe, ²⁷ Anai kahosa nokohoke teetemi bamu naatemake meenoma naatakoi. Oiqi Ohongai hiireta.

²⁸ Oonita Dzuta abi nokoi sinabidza basesa eetorai oi teehe quba bahe, nikei dzubaquho isaki naatorai. Qate Ohongai nokoho kira hiirorai oi paha teehe bahe noi uimane neimaneho dzapa qusubaiteqi hiirorai. ²⁹ Oi Ohongai sauqata quba biraitorai ma abiho dzapa hiirorai oke bamu paha bai hiibaqu.

³⁰ Oke moomi raaba abi sinabidza qusubaitaama naate qaata nikei Isiraehe basesa ooqaho quba Ohongaho baruna heena saridzorai.

³¹ Oonihe Isirae poiqa qusubaitaama naatemi nike baruna heenaho pobi naate ooraiho ipike noko oho gesa kebanoke Ohongaho baruna heena saridzaridzoni.

³² Oonita Ohongai nokoke basesaho asita bauto-tomi oorai oi teehe quba bamuhe noi abi samane minarama napaho quba dzasa eetakoiqi eetorai. Dzoobe!

OHONGAKE HASAMA GEGEMA HIIBAQUHO ISAKINIPAMU

³³ Obooboo! Ohongaho nokanoka ma gesina oke moomi ttuunomanipamu! Noho tetei mainanita abi bamu gesina naataqu. Ma qupa dzohidzohi nohoke abi qiri eete bamu saridzaqu.

³⁴ Noho qupana oorai oke apei mooraqu. Eo apei noke sinasina hiibaqu? ³⁵ Ma paha apei Ohongaho noo khabara hiibaqu?

³⁶ Oi bamunipamu. Noi Noomae quba minaraho khooba ma tete ma oho agoagonomanita

napa isanate noke subesube hiire qaarakoi. Oi mee!

12

OORA MA QAARA NAPAMEKE KIRIDZA QEE-BARE

¹ Dzairamane, Ohongaho baruna heena erana gama hiirorai, oho ipike nike ma napai isanate qupa ma sama ma oora ma qaara napame gama qeeremi qaute noho kiridza naatorare. Oi tuhotuho oho isaki naate oomake Ohongahota bageno-manipamu naatakoi. ² Oi nike ttokaho oora ma qaara eete qaariti poiqa ogasumaqi iiha ma dzoobidza qidzanoma naate Ohongaho dzake qusubaitēqa tete pobi ma rike ma sesese ota tumuma qaaraquta oho gesinanipamu naate qaarare.

³ Qate, Ohongaho qupa kokora naho torota ooraiho isakita ana nike gama susupu quba qesahoke qupanomaisubi. Ohongai baura teeke nikeho qupanaitorai oi ai tatauma nikehoho isaki oonita oke eto nookami sama qusubanoma naatainohe paha baura oho koridza koridza gama moo pobiteqa qusubaitare. ⁴ Oi oko ma boto napameke mooro. Oi sama teenanihe baura nohoi maina paina oorai. ⁵ Ma napai oho qesa maina painanihe Kiristuho sinabidzata paha oonomaho isakita ttaike oorai.

⁶ Oonita Ohongai baruna heenata napaho isaki eeteqi baura maina painake napa moitemi oorai. ⁷ Teeho ai tataumaho isakita Ohongai noke sinabidza hibahibata mootoraini, teehe gesinaho isakita noke kokora baura moitoraini qate teei

bapopotoraiho isakita noke banaita baurata mootorai.

⁸ Qate teei kharuba teetaquho isakita Ohonga noke oho bauranomaitoraini, paha teei ttihu bidzaquho gesinata noke tekanomaitemi noi isanate qupa teenama oke eetaridzoni. Qate teei bosa qoobaqu oke noi isanate dzaodzaoma eetore, ma teei qesaho tteki aimareiqi oke tooinainama eetaridzoni.

BAURA NAPAMEHO TETE MA EEPA QUPAD-ZOMARE

⁹ Oonomaqake baura eetore, oonihe etoqa samama abiho dzasake eetainohe, pasenaho ngiingi eeteqi mee qidza keke goomore. ¹⁰ Napai dzoobe ma kanakanaho isakita qesaho pati qohate qaarare.

¹¹ Qate napa Soopara napameho baura eesuqi eepaho dzaodzaoma eetare. Etoqa tee ma teeta sapusapu eetaino. ¹² Oi gama mee eetakoi hiireqi qaki eetareni qangahasita pekhure teete pupuma quba minarake suqobire qaarare.

¹³ Ma qaheuba bauraho abike nike bageke eete korabetemi noko bamu quba teehe dzore naataquhe nike nokoho sumu naate qaarare oioni. ¹⁴ Qate qesai nike sesero eetemi nike nokoke eto baru hiibainohe ipa ma mana aimare.

¹⁵ Obetemi qesai tti ma ttaka hiiremi ttapuitareni qesai qaki ma nakita ooraquko isanate oho ttaike naatare. ¹⁶ Ma nikehota qesaho iiha ma dzoobidzai bagenoma qesahoke suqobiroraiho isaki ooraihe etoqa nokoi oho qiba peetainohe qupa gaibanomata nike gama qupa teenanipamu naate qesa tuuhoro qaarare.

¹⁷ Qate teei niike oberama eetaquko etoqa too pasere eetainohe abi minaraho quba tete qidza keke biraite qaarare. ¹⁸ Oi nike abi minarama nikei hasu ma kebata oorakoigi hiire qaarare. ¹⁹ Oho quba, dzairamane eto dzapu biidza ari qupadzomaino. Pobipobi baura oi mainomanita erake qeetemi oorai. Ari tukutuku oi naho botota ooraita ana namae abiho ipi ma ari moitakoi. Oiqi Soopara mina napahoi hiiremi oorai.

²⁰ Oho qubake ibo niyhoho ttidza saa eetemi noke patta moitareni oba quba baatemi paha moitare. Oi Nii noke iisunomaiteqa ibo nohoke suqobidzakoi. ²¹ Oonita etoqa qangai niike suqobidzainohe nii qangake qidzama suqobire qaarare.

13

GAMANI MA KAUNSORIHO PESUTA QAAARARE

¹ Nikei iso keke gamani ma karaho noo qusubaita qaarare. Oi nokoho beedzae oi teehe bahe Ohongaho nenanita beedzae oorai oke Ohongai paanaiteta.

² Oho qubake abi teei oho basesa eetaquko Ohongaho isaki riitakoi. Riiteqi noi oho ipi ma habara saridzakoi. ³ Oi oho sooparai te baura qidzaho ibo eetoraidzaranihe qangaho basesake eetorai. Oonita nii bamu abi beedzae oonomaho atti eetaqu mae? Isanate nii baura qidzake dzoomami oho hasa hiiremi nii bamu noho atti eetaqu.

⁴ Mooro. Pirittani noi Ohongaho qaru eeteqi niike qidzaitakoi. Qate nii baura qanga teeke dzoomaqi atti eetaridzoni. Oi noi te sepeke saipa

aimoraidzarani. Noi Ohongaho quba eeteqi koiri kairiho ipi moitare tuumorai.

⁵ Oonita nike noo qusubaiteqa eto saipa oho atti quba keke eetainohe tete qidzaniqi hiireqi qusubaita qaarare. ⁶ Nokoi sanisanike Ohongaho qaru eetoraimi napai oqaho qubake ttagetti biireqi oho baura too teetorai.

⁷ Oonita ttagetti oke ttagettiho opisa moiteqa raiseniho ttuma oke paha oho abi moitare. Qate apeho dzapake qusubaitaridzo teena oke paha eetare. Ma isaki ape ma apeke hiibaqu oke gama qusubaita soubidzare. Oi paha nii abiho ttuma ipi ma ari moitaridzo oke hairiamake moitemi oho kahosa bamu naatare.

DZASAHO TETE

⁸ Qate nii dzasaho quba eetaqu oke ipibireqi sama niime qaanataama naate moite qaarare. Oi teei temu nomeho dzasa eetoraquko oi hu nooho isaki keke bahe bagenomanipamu naatakoi. ⁹ Oi hu nooi hee, Nii eto apuata eetaino, Nii eto teete baataino, Nii eto guume eetaino Nii eto peetta eetaino.

Ohoke hiiroraihe oho noo ape ma ape paha oorai oke gamaqa susupu sengibeteqi nooraho nakuta mootomi meenoma naataqu, noorai noo ape bahe, Nii sama niimeho quba dzasa eetoraiho isakita samaqana niimeho dzasa eete qaarare. ¹⁰ Oi oni. Oi dzasaho tete teqaha abi sesero eetoraidzara. Oi hu nooho isaki keke bahe bagenomanipamu naatakoi.

NAPAHO OORA MA QAARA IDZOIDZO NAATARE

¹¹ Moorare, napai bosata nooka hiisi eeteqi ingona saridzeqi suhe saridzaamake qaariti poiqa moohimi dzamoqanipamu naatoraita bodza qupadzomaqi meeraho neta ao tukuba eehahanipamu naatare. ¹² Iihai mootomi ete suubeta qupiho quba samane oke napa gama kuibireqa dzadzaho koo ma taanga mai eete ooma gama baura eete qaarare. ¹³⁻¹⁴ Qate samaho dzake tume biireqa gume ma meera, ma obaho rasaki, ma ooso ma dzauba ma quba oonoma oke nike gama gaubidzare. Gaubireqa ete dzadzata tuumare hiireqi Dzesu Kiristu Soopara napemeho isakike dzaaroqa qupa sasarima tuuma qaarare.

14

NIKE QESAQESA DZA EETEQT ETO QESA IIGA HIIBAINO

¹ Qate teei ai tataumata kotanga naataamake oomi etoqa noke qanganiqui hiibainohe kokora eetare. Oi teei hee, ² Anai isanate patta ape ma apeke gama muuna soubidzakoiqi hiirorai. Qate teei ruumema ooqi hee, Bamu anai quba qesaho hutingi oniqi hiirorai.

³ Oonita abi hutingiamai etoqa hutinginomaho ngiingi ma baaba eetaino, ma etoqa hutinginomai temuke qanga hiibaino oi nopo esese Ohongaho abi. ⁴ Oi nii Ohonga apei noho kokora abi tee ma teeke qanga hiibaqu? Noi mai nomeho neta isanataquni mae taataqu, oi noho quba. Oonihe, Ohonga Mai nohoi bedzaenomanita noi hiiremi abi oi isanatako.

⁵ Oi keke bahe, teei hee, Poiqa dzumani qate iihai oi bodza sepe. Oke hiibakoini qate temui

hee, Bamu, bodzai gama iso kekeniqi hiibakoi. Nookare oke hiibareiqā hiibakoi, oonihe abi teei tete apeke moohimi noomaeho quba isanataqu noi tete oogake iihare. ⁶ Oi teei dzumake qupadzomaqi hee, Ohongahoniqi hiireqi oke qusubaitareiqā qusubaitakoi.

Ma teei hee, Patta oi gama Ohongaho nena kekeniqi hiireqi noi isanate noho hasa hiireqake muunakoi. Qate abi hutinginomai hee, Bamu oi patta qaganomaniqi hiireqi oke bamu muunaqu. Oonihe oke muunaama naateqi Ohongaho hasa hiiremi isanatorai. ⁷ Oi abi oora ma qaara eetorai ma baatorai nokoi teqaha nome ma nomeke eesubiqi eetoraidzara.

⁸ Baamu, Ohonga hiiroraiqaho isakita napai oora ma qaara eetorai ma baatorai. Maa, khooba apeho qubake Kiristui baateqi paha qoridzeta? ⁹ Oi abi eehaha ma abi baatetaho Bosa Qobaqoba mina naate qarakoiqi hiire oke eeteta.

¹⁰ Oionita nii ikaqi hiireqi qesa niimeke batabireqa noke ngiingi ma baaba eetaqu? Bamu, napai iso keke Ohongaho dzagata qooromake noomae napake batabidzakoi. ¹¹ Ohongaho qetaqeta teei hee, Ana naamae abike Soopara eetoraiho isakita nokoi gama iso keke naho torota pomai koroqā isere nome ma nomeke hiibakei. ¹² Oiqi hiiremi ooraita meeke napahota tee ma teei isere nome ma nomeke dzaheitaquho tetei baamunipamu. Hiibakoi!

*NAKAI QUBA EESUHIQA ETO TEMU
NAKAMEKE SESERO EETAINO*

¹³ Oho qubake napai qesaqesa batabire baaqorai oke poiqa qaatare. Qate sama napame batabireqa eto temu napameho angi ma kakati naatainoke qupadzomare. ¹⁴ Moora! Dzesu Soopara napahoi anake qupanomaitemi ana moomi quba nane ma nane oi noomae teqaha qanganidzara.

Oonihe teei quba moomi nohota qanganataquko oi paha noho quba qanganatakoi. ¹⁵ Oi nii patta teeke muunami temu niihota qanganatemi nii beedzae eete muunaquko nii dzasaho teteke riiteqi oke muunakoi. Oonita erake qupadzomare Dzesu Kiristu baateqi niiqake bahe nipeke qaraqara moitemi ooraita nii eto patta quba abi oke sesero eetaino.

¹⁶ Oonita nii quba qidzake eetemi oke abi eto nookami qangaho isaki naataino. ¹⁷ Oi erake eete oorai. Ohongaho pobi oi te oba ma pattata ooraidzara, bamu. Qaheuba Sumasai tete qidza biraitemi abi minarai hasu ma kebata qupa qidza-qidza saridzaqu oio tete noho oke eete oorai.

¹⁸ Oonita teei oho teteta Kiristuho kokora eetoraquko oi Ohongahota isanatakoi ma paha abihota bage eetakoi. ¹⁹ Oho qubake napai hasuho tete iihaqa qesaqesaho pati qohate qaararei qi qeemare.

²⁰ Quba qesa minaraho qaga ooraamanihe, teei hee, Qaganomaniqi hiireqi quba teeke muunaquko sama kakati nome eetakoi. Oonita eto pattani mae quba teehe qubake Ohongaho baura sesero eetaino.

²¹ Oonita nii pattani mae kabirani mae oba too bairanomani mae quba apeke

muunami temu niihota qanganataqu oi bamu isanataqu. ²²⁻²³ Oho qubake nii quba teeke hee, Qidzaniqi qupadzomaquko oi bamu niiho neta qanganataquhe nii Ohongahoke dzaga boboto eetemi niiho quba isanatakoihe eto abi sigina nookami qanganataino.

Oi teei quba teeke hee, Qidzaniqi hiireqi oke eesuqi quba qangaho kabira naataama naataquko, abi oho isaki bagenoma. Oonihe teei qupa eserima qeema muunaquko noi sama nome kakatinaitakoi. Oi teehe quba bahe noi qupa rikeqomaamake eetemi nohota kahosanoma naatakoi.

15

NAPAI KIRISTUHO TETE SUIMARE

¹⁻² Oionita qesa ma napa ao kotanga naatorai napai eto sama napameho pati qohatainohe abi qesaho pepepe aimaqa nokoke qere biidzare. Napai qesamane napameho pati qohate tuumami nokoi paha kotanga naataridzoni.

³ Oi Kiristui oho qesa te sama nome ingonaitara, bamu. Qetaqeta teei Dzesuho totohota Ohongake hee, Niike abi ima ma bagonaitemi oi naho naate oorai ooiqi hiireta. ⁴ Qate noo oonomake qeetemi oorai oi teehe bahe noo oi napake bapopotomi napai sinabidza oke isaite qupa too teete battigara naateqa quba ipinaho iiha ma dzoobidza eeteqi bamu peperataqu.

⁵ Oho quba Ohongai nikeke kharuba teeteqa battigaranomaitemi nike gama Kiristuhota atimaqa qupa teenaitare.

KIRISTUI DZUTA ABI MA RAABA ABIHO NANE GOTTA

⁶ Qupa teenaiteqa totoho paha teenaite Ohonga Mai ma Dzesu Kiristu Soopara napemeho hasa ma gegema hiiorare. ⁷ Oonita Kiristui napake korabetemi Ohongahota bagenoma naate ooraiho isakita napai qesaqesake too teete qaarare.

⁸ Korabete nookare. Kiristui Ohongaho qaru eeteqi naru noo agobake sinabidzaho uimane neimane pobi hiireta oke abi mina ttokana ooraiho quba mee hiireqi noi Dzuta abiho ttarita biranateta. ⁹ Oke eetemi raaba abi oho qesa Ohongaho baruna heena quba hasa hiiorare.

Oi Dzesuhoke erake qeetemi oorai, Anai abi tupu samane ttokana ooraiho bisata niiho noo ma pobi hiireqa dzapa nihota hasa naa hiibakoi. ¹⁰ Ma mainata noi hee, Haba maina painaho abi nike noho abi tupuma gama qaki ma naki eetare. ¹¹ Oke qeeteta paha teeta hee, Guhu samane nike Soopara mina napameho hasa hiiorare oi noo maina paina nike gama noho subesube hiire qaarare.

¹² Oiqi hiireta paha Dzeseai hee, Dzese (Tabitiho mai) noho sooro ma sainai biranateqake abi minarake soopara eete qaama noko nohota atima qaarakoi. ¹³ Oiqi hiiremi ooraita Ohongai nike dzeimaqi ai tataumaho hasu ma keba ma qaki ma naki minaitemi nike Qaheuba Sumasaho beedzeta quba ipina biranataquho iiha ma dzoobidzake eete qaamake oi biranatare.

PAUROI BAURA NOMEKE QAUPUITETA

¹⁴⁻¹⁵ Oonihe dzairamane name, ana qupadzomami nike nokanokanomanita tete qidza nike-mae saridzaqu ma qesa sinasina hiibaqu oho isaki nikeho torota oorai. Oonihe Ohongai adzahaha naate anake baura erake moitemi ooraiho quba anai beedzae eete nikeke qupanomaiteqi qeete.

¹⁶ Ohongai hiiremi anai Dzesu Kiristuho qaru eeteqi raaba abi nikeho quba sinabidza hiiremi Qaheuba Sumasai nikeke qanoqanonomaitemi nike Ohongaho kiridza naatemi nohota mekenoma naatorai. ¹⁷ Oonita anai Dzesu Kiristuho neta Ohongaho quba samaneke saridzeqi oke qaupuitorai.

¹⁸ Oonihe Kiristui ana beedzaenomaitemi ana too ma botoma gama baura eete tuumaqi raaba abi ma kara qusubaitoraiho isereke ana qidzoke isaite soubidzaqu. ¹⁹ Oi Sumasaho beedzae oonita Ohongaho obaoba ma mumure bamenoma samaneke ana eeteqi Dzerusaremuta sohoro sinabidza hiireqi girodzoma tuuma qaaramuti Irurikumu nagapata soubiretahoke ana hiire.

²⁰ Oonita qupadzomare. Kiristuho dzapa pobi ao tee ma teeta tuumata haba oqata ana tu-umaama. Oi teehe quba bahe anai abi mainaho husi ma paiho heeta naga gootaquho isaki bamu.

²¹ Oi sinabidzata erake qeetemi oorai. Qesaho neta isere mootama naate qaami oho noo ma pobike noko nookaama naate qaariti poiqa ao moo pobite qupadzomakoi.

PAUROI ROMA NAGAPA MA SIPANIA HABA OGAMARE QUPADZOMATA

²² Oiqi hiiroraiho isakita ana baura eetomi noo oi ana nikeho torota biranatarotaho tete sirasira

naate qaabi. ²³ Qate ana poiqa erata ipibire baura eetaquho bodza bamu naatemi ana nikeho torota qeemareiqi bodza ma sau samaneke oho dza eete baaqoraike poiqa qusubaitakoi.

²⁴ Oi anai Sipania habata tuumakoiqi qupadzomoraita tuusuhiqake haakha eete nikeke moorakoi. Mooqa tuumare bohimake nike naho quba adzahaha naate isakinomaitemake ana tuumakoi. ²⁵ Oonihe ana bosata Dzerusaremuta tuumaqa Ohongaho okoma boto tupu oona oorai nokoke kokora teeke eeteqake burisi eete paha nike mooqake tuumakoi.

²⁶ Oi Maketonia ma Herene abi ao ttuma teeke ttuttuiteqi Dzerusaremuho abi tupu habana oke kiridza qidza moitareiqi hiiremi oorai. ²⁷ Nokoi hee, Dzuta abi nokoi raaba abi nanake sin-abidzanomaitemi nanai oho ipi ma arike nokoke ttumama hoobidzakoqi hiirorai.

²⁸ Oonita ana nokoke oho mee moite soubire-qake nokoke qaateqa Sipania haba robeta tumaridzoni. ²⁹ Qate tusuhiqa ana girodzomake eete Kiristui anake heenomaitoraike nikeke moita quba biranatakoi.

³⁰⁻³² Oonita Dzairamane name, Sumasa nikeke dzasaho teteta dzeimami nike Dzesu Kiristu Soopara napameho quba eeteqi anake qupadzomaqi anama napai teena naasuhiqa Ohongake pupu hiiremi qesai Dzutea habata nooka hisi eetaama nokoi eto naho kakati naataino.

Ma oko ma boto tupu Dzerusaremuna oorai nokoke ana kokora eetaqu oke nokoi eto bai hi-ibaino. Oho isakita nikema napa pupu hiire qaa-

make Ohonga hiiremi anai qupa qidzaqidzama nikhota biranate uta aimakoi.

³³ Oionita Ohonga hasu ma keba qidzanoma noi nikema qaarare. Noo oioni.

16

PAUROI QESAKE DZOUBE MA KANAKANA HI-IRETA

¹ Qateqa dzaba Poebei peparake aima qeehibi noi Kenikhereaho oko ma boto erana ooraike kokora qidza eete baaorai. ² Oonita nike noke moohima noi qaheubanaho isaki naataquko isanate Soopara napameho quba eeteqi nike noke paha kokora eetare. Nohota quba tee ma teei isanataama naatemi noke too teetare. Oi noomae qaheuba abi qesa ma nanake basidzoma baaorai.

³ Qate Naho hobihobi Akuira ma ata noho Pirisika isanate nopoho boto aimare. ⁴ Oi anai qangahasi minata oomi nopoi sama nopome bagara biireqi anake hiumami ana oho hasa hiirorai, oi ana bahe raaba abiho sinabidza tupu samanema nanai oho hasa hiirorai. ⁵ Ma sinabidza abi tupu nopoho nagata ttutturorai nike nokoho dzoobe hiibare.

Qate naho dzaira qidza tee dzapa noho Epaineto, noi Asia gattiqaho habata Kiristuke nooka tani naateqi haba oho sinabidza abi nane naate oorai noho dzoobe hiibare. ⁶ Ma Maria oho qesa nanaho kokora bagenomanipamuke eetota noke dzoobe hiibare.

⁷ Qateqa naho qesamane eseri Ateroniko ma Dzunia, nopo bosa qooroqi Kiristu gesina naateta. Nopo ma nanake gama suutomi qaata. Oonita Qaru abi mimi qesai nopohoke nookami

dzapa pobinoma naatoraita isanate nopoho boto aimare.

⁸ Qate Soopara mina napahoho neta dzaira temu nahoho dzapai Apiriato, paha noke boto moitare. ⁹ Moiteqa sinabidzaho hobihobi abi napame, dzapa noho Uribano ma Sitakho nopoke dzoobe hiibare.

¹⁰ Ma Kiristui abi Apere noho dzake eetoraita noke boto moitare. Paha Aritoburo noho oko ma boto gama dzoobe hiibare. ¹¹ Naho qesa Herottio noho boto ahiqa paha Narakisoho oko ma boto Soopara napame ai tataumorai nokoho botoke nike aimare.

¹² Turupaina ma Turuposai Ohongaho baura eetoraike dzoobe hiireqa, oho qesa dzaira Pesita noi Soopara napameho baura abi minanita noke dzoobe hiibare. ¹³ Paha Sooparaho abi qidza Rupu nakai pai teenaita pai ma nopoke dzoobe hiibare.

¹⁴ Qate Asukiritu ma Peregoni ma Hereme ma Patoroba ma Heremesi ma dzairamane qesai nokoma gama oorai nokoho qaki naatare. ¹⁵ Qate Pirorogo ma Dzuria ma Nere dzaba ma nopo ma Orupa ma qaheuba abi nokoma gama oorai nokoke gama dzoobe hiibare.

¹⁶ Nookare, Ohongaho oko ma boto tupu totaqa ma totaquina nokoi gama teena naate nikeho qaki ma naki eetoraita Ohongaho pengata qesa kanabetare.

ABI QESAI SESERO BAURA EETORAIHO QOGO NOO

¹⁷ Oonihe, dzairamane name, nike gama sinabidza nookorai oke qesai ai siginaiteqi hu ma koridza mootoqi nikeke sesero eetorai oonita

ana dza eetemi nike nokoke sasanaitare. ¹⁸ Oi abi oonomai Soopara mina napameho bauraho gootta eeteqi dza nokome qusubaiteqi abi qupa rikerikenomake mainata dzeimare hiireqi nokoke qoqopa eete ikobetorai. Oonita nokoke kuibidzare.

¹⁹ Qupadzomare. Abi samane nookami noo qusuba nikehoi bagenomanipamu naatemi ana oho hasa hiire. Oonihe ana dza eetemi nike tete qidzaho gesinanipamu naataridzoni, qate qanga oonomaho teteke nike eto qase dzoomaino.

²⁰ Oi Ohongai hasuho maikhatanita noi nike hoobire Saataho isaki oke hairiamake qorobidzako. Oonita, Dzesu Soopara napameho baruna heena nikeho irita qaarare.

QESAI PAHA SUHEQATA DZOOBE HIIRETAHO NOO

²¹ Qateqa naho torona oorai oi Timotteo naho hobihobi ma naho qesa Soripato ma Rukio ma Dzaso nokoi gamaqa hee, Dzoobe.

²² (Ana Teutio, Ohongaho pengata Pauroho boto naateqi dzaira pepa erake qeesubiqi paha naamae dzoobe hiire.)

²³ Maqa Gaio naho sumu naatorai oonita noi sinabidzaho abi tupu ma noko gamaqa nikeho dzoobe hiire. ²⁴ Qate nagaparaho getaqeta abi, dzapa noho Erasto, noi Koato noma nomema nopoi oho qesa nikeho quba dzoobe hiire.

OHONGA NAPAMEHO HASAMA GEGEMA HI-IRORARE

²⁵⁻²⁶ Oionita anai Dzesu Kiristuho noo paanaiteqi nike sinabidza erake banaitemi ooraiho isakita Ohongai nikeke battigaranomaite

qaarakoi. Noo oi agobanipamuke beebe eete baa qaimi poiqake paanaite soubire. Paanaitorai oi noo ape bahe Agoba Qaaraqhuo Ohongai bosata hiiremi too abi nohoi geeta qeetetahoni. Oi hee, Dzuta abi ma raaba abi ma gama nike ao noo qusubajteqa ai tataumare. Oiqi hiiremi Paana naatorai.

²⁷ Uububu! Napai gamaqa Dzusu Kiristuhoo gausata Ohonga nokanokaho Maikhatanipamuke qupadzomaqi noho hasama gegema hiire qaraqara qaarare. Oi mee!
Anaio Pauro

PORO TONGO USAQE
The New Testament in the Guhu-Samane Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Guhu-Samane long
Niugini

Copyright © 1975 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Guhu-Samane

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

1e8f2c8a-2e91-5f7a-8d28-7e63415f9012